

موانع اصلاح

به اعتقاد کارشناسان، اصلاح الگوی مصرف بهترین درمان برای دردهای اقتصادی جامعه است. امیدواریم درست به اجرا در آید.



تغییرات بنیادی لازم است
کازم دلخوش

رئیس فراکسیون تعاون مجلس

فرهنگ‌سازی، تغییر در نوع سازه‌ها، توجه ویژه به صنایع بسته‌بندی در صنایع تکمیلی و تبدیلی و صادرات اصولی از اهم موارد مؤثر در اصلاح الگوی مصرف در کشور است. کازم دلخوش، رئیس فراکسیون تعاون مجلس در گفت‌وگو با ماهنامه «اقتصاد ایران» گفت: «بر اساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری و تأکیدات ایشان بر قوانین و اسناد جامع از جمله سند چشم‌انداز ۲۰ ساله که سندی بالادستی است، سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی که به قانون تبدیل شده است و قانون برنامه توسعه و امثال آن، سامان‌دهی مصرف را در حوزه‌های مختلف اقتصادی کشور، می‌توان مورد پیگیری قرارداد.»

وی افزود: به اعتقاد من این دیدگاه‌ها باید با پیگیری مواردی که گفته شد و همچنین هدفمند کردن یارانه‌ها در کمیسیون ویژه، ما را به نقطه‌ای برسد که بتوانیم تلاشی منطقی و اصولی را در راستای اصلاح ساختار الگوی مصرف داشته باشیم. عضو کمیسیون اقتصادی مجلس ادامه داد: در این میان، بحث‌های زیادی از جمله حامل‌های انرژی و اصلاح قیمت آنها و سامان‌دهی یارانه‌ها به عنوان مباحث کلیدی وجود دارد که باید به طوری جدی به آنها پرداخته شود. دلخوش تأکید کرد: آرد و نان هم از اقلام مهمی است که فرهنگ مصرف ما در ارتباط با آنها با سایر ملل جهان بسیار متفاوت است و پرت‌های بسیاری در آن وجود دارد. در حال حاضر، بیش از ۵۰ درصد نان مصرفی کشور به هدر می‌رود که این رقم بسیار بالایی است. وی گفت: این دیدگاه مصرف در کشور باید دستخوش تغییرات اساسی شود و لازمه آن این است که با رایج‌راهکارهای کارشناسی و کاربردی، موانع موجود از سر راه برداشته شود. دلخوش تصریح کرد: مهمترین مانع در بخش فرهنگ است و ما نیازمند تغییر فرهنگ مصرف در کشور هستیم.

وی افزود: نوع سازه‌های کشور نیز نیاز به کارشناسی و ایجاد تغییرات دارد که در این رابطه می‌توان به دو جداره کردن شیشه‌های منازل و جلوگیری از هدر

مصرف مردم است یا یارانه ناکارآمدی مدیریت کشور؟ یعنی با مدیریت می‌توان هزینه‌های تولید را کاهش داد که به تبع آن، پرداخت یارانه کمتری مورد نیاز خواهد بود. پس باید نوع نگاه را در مورد هدفمند کردن یارانه‌ها عوض کنیم، چراکه اگر نگاه به هدفمند کردن یارانه‌ها، میدان دادن به نظام قیمت‌ها برای تخصیص بهینه منابع باشد، دولت می‌تواند به آسانی به هدف خود برسد.

اقتصاد ایران: با توجه به گستردگی ابعاد دولت، توجه به مسائلی مهم کشور با نگاهی اصلاح‌گرایانه به بحث مصرف چگونه است؟

در مورد ابعاد دولت، نوع نگاه و این که ببینیم اصلاً وظیفه دولت چیست، بسیار مهم است. در برخی موارد، بزرگ شدن ابعاد دولت ضرری نخواهد داشت. به عنوان مثال در مورد ترویج بهداشت و سلامت جامعه و یا آموزش، هر قدر توسط دولت هزینه صورت گیرد، این امر باعث بهبود جامعه و افزایش کارایی خواهد شد. برخی کارشناسان معتقدند در کشور ما بحث از خصوصی‌سازی بی‌معنی است، بلکه باید بخش خصوصی را تقویت کرد. برای مثال، شرکت‌هایی که در بورس واگذار شدند، در واقع در جهت دولتی‌تر شدن حرکت کردند. برای این موضوع بهتر است جلوه‌های کارکرد بخش خصوصی را یادتر کنیم. ولی تا زمانی که درآمد نفت در دست دولت است و از آنجایی که هر چه بیشتر هزینه کند بخش بیشتری از جامعه را در اختیار خود می‌گیرد، همواره دولت بزرگتر خواهد شد.

به نظر اینجانب تعیین تکلیف درآمدهای نفتی، تنها راه چاره‌ای است که به تقویت بخش خصوصی منجر خواهد شد. از سوی دیگر، خصوصی‌سازی باید از بهبود فضای کسب و کار در بیرون شروع شود تا بتواند به رشد و تعالی برسد.

اقتصاد ایران: متشکریم.

نظام بازار، بر اساس یک اقتصاد رقابتی شکل گرفت. حال مسأله اساسی اینجا است که دولت، بودجه را بر اساس قانون برنامه و بودجه تدوین می‌کند، ولی دیوان محاسبات بر اساس قانون محاسبات عمومی بر بودجه نظارت می‌کند که این امر منجر به عدم استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در کشور می‌شود.

بین سال‌های ۸۱ تا ۸۸ با اوج گرفتن درآمدهای نفتی ما، اعتبارات هزینه‌ای دولت حدود ۴ برابر شد و این زمانی رخ داد که یکی از اهداف برنامه‌های سوم و چهارم، کوچک‌سازی ابعاد دولت بود. یعنی زمانی که می‌خواستیم حجم دولت را کاهش دهیم، حضورمان ۴ برابر شد. دلیل این اتفاق هم افزایش درآمدهای نفتی است. پس به همین نسبت، هر چه درآمدهای نفتی کاهش یابد، احتمال این که ما به یک سری الزامات تخصیص کارآمد منابع برسیم زیادتر خواهد شد. حدود ۶۰ درصد منابع بودجه‌ای کشور، وابسته به درآمدهای نفتی بوده است و همچنین حدود ۳۵ درصد درآمدهای آن به شرکت‌های دولتی تعلق دارد که از این میزان نیز ۲۳ درصد هم مربوط به شرکت ملی نفت است.

اقتصاد ایران: نظر حضرتعالی در رابطه با اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها به عنوان زیرمجموعه‌ای از طرح تحول اقتصادی دولت و نقش آن در پروسه منطقی‌سازی مصرف چیست؟

در این که یارانه‌ها هزینه‌ای را به خزانه دولت تحمیل می‌کنند و باید اصلاح شوند تردیدی وجود ندارد. ولی این اقدام، مجموعه‌ای از سیاست‌ها را می‌طلبد. برخی کارشناسان، هدفمند کردن یارانه‌ها را به عنوان منبع درآمدی برای دولت در نظر گرفته بودند. یعنی هدف دولت را عمدتاً پُرکردن خزانه و جبران کاهش درآمدهای نفتی می‌دانستند. این نگاه کاملاً غلط است. زیرا در ابتدا بایستی مشخص شود که آیا یارانه‌ای که دولت پرداخت می‌کند، یارانه اضافه



رفت انرژی اشاره کرد. همچنین بسته‌بندی صحیح صنایع تبدیلی و تکمیلی و صادرات درست و اصولی نیز از موارد مهم در حرکت به سمت اصلاح الگوی مصرف در کشور می‌باشد. ■



همه چیز را زیاد مصرف می‌کنیم

علی پاکدامن

کارشناس گروه مدیریت انرژی بخش عرضه و تقاضا در مرکز مطالعات بین‌المللی انرژی

کشور ایران از لحاظ مصرف انرژی، یک کشور پرمصرف است. حتی تا جایی که میزان انرژی مصرفی ما به اندازه کشور چین با یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون نفر جمعیت می‌باشد. طبق آمار جهانی، شدت مصرف نهایی انرژی در کشور ۰/۶۶ تن معادل نفت خام بر هزار دلار، یعنی بیش از ۳ برابر متوسط شدت مصرف انرژی جهانی است. این بدین معنی است که مصرف انرژی به ازای یک واحد تولیدی در ایران، در مقایسه با سایر کشورها - حتی از کشورهای منطقه مانند ترکیه و عربستان - بسیار بالاتر است. متأسفانه بخش عمده مصرف انرژی در بخش‌های غیرمولد صورت می‌گیرد.

به طور مثال، بخش خانگی حدود ۳۰ درصد از کل مصرف انرژی کشور را به خود اختصاص داده است. مصرف در سایر بخش‌ها نظیر صنایع و کشاورزی نیز به دلیل قدیمی بودن سیستم‌های مصرف انرژی، عدم اعمال مدیریت و قیمت پایین انرژی به هیچ وجه بهینه نیست. میزان تولید نیز تناسبی با میزان مصرف انرژی ندارد. در حالی که مصرف بخش حمل و نقل به علت سهمیه‌بندی بنزین و کنترل مصرف، حدود ۲/۴ درصد کاهش را نشان می‌دهد. عوامل متعدد دیگری هم در بالا بودن مصرف انرژی در کشور مؤثر است که از آن جمله می‌توان به ساختار اقتصادی و صنعتی، تغییر الگوی مصرف انرژی نظیر برق، سوخت رسانی، وجود صنایع انرژی‌بر، عدم رعایت استانداردها و معیارهای بین‌المللی و از همه مهمتر، قیمت نازل انرژی در کشور اشاره کرد. نکته دیگر این است که مصرف بنزین و گاز طبیعی در ماشین‌های کشور حداقل ۲ برابر متوسط مصرف جهانی است.

تأثیر سیاست‌های دولت

در حال حاضر، روزانه حدود ۱۵ میلیون لیتر نفت گاز و حدود ۲۰ میلیون لیتر بنزین برای تأمین نیازهای داخلی به کشور وارد می‌شود. این مسأله، در وهله اول باعث خروج ارز از کشور می‌شود و متعاقباً ایجاد هزینه‌های حمل، اسلکه و نقل و انتقال، مشکل دیگری است که در اثر این واردات به وجود می‌آید. اگر الگوی مصرف اصلاح شده و مشکلاتی که قبلاً ذکر شد حل یا دست کم تعدیل شوند، از

این میزان واردت بی‌نیاز خواهیم شد و چه بسا بتوانیم به سمت صادرات این فرآورده‌ها هم حرکت کنیم. در آینده، با تغییر الگوی تولید پالایشگاه‌هایی مثل اصفهان، اراک و همچنین ساخت واحد بنزین‌سازی در آبادان و پالایشگاه میعانات گازی ۳۶۰ هزار بشکه‌ای بندر عباس، می‌توانیم علاوه بر صادرات، از خام‌فروشی نفت و خروج ارز از کشور نیز تا حدودی جلوگیری کنیم.

راهکارهای اصلاح الگوی مصرف انرژی

ساختارهای اقتصادی صنعتی کشور نظیر برق‌رسانی و سوخت‌رسانی بهینه نیست و راندمان سیستم‌ها نیز بالا نیست. بنابراین باید استانداردها را در حوزه مصرف رعایت نماییم. البته در حال حاضر هم کما بیش رعایت می‌شود، اما هنوز کافی نیست و باید این استانداردها را بسط داده و قانونمند نماییم. نکته دیگر این است که باید قیمت حامل‌های انرژی را متناسب با سایر بخش‌ها در نظر بگیریم. چندین سال است که قیمت فرآورده‌های نفتی تغییر نکرده است. این ثبات قیمت با توجه به تورم سالانه‌ای که با آن مواجه بوده‌ایم، عملاً منجر به ارزان شدن قیمت این فرآورده‌ها شده است. بنابراین باید به دنبال متناسب کردن قیمت‌های انرژی با سایر بخش‌ها باشیم تا از این رهگذر مصرف انرژی در بخش‌های مختلف خانگی، صنعتی و کشاورزی اصلاح شود. ■



دولت مانع اصلی اصلاح الگوی مصرف در

کشور

محمد رضا خجیپور

مخبر کمیسیون اقتصادی مجلس

اصلاح الگوی مصرف باید از سه وزارتخانه نفت، نیرو و بازرگانی و با کمک مرکز پژوهش‌های مجلس ظرف نهایتاً ۳ ماه آغاز شود. خجیپور، مخبر کمیسیون اقتصادی مجلس در گفت‌وگو با «اقتصاد ایران» گفت: ضرورت اصلاح الگوی مصرف، نه حالا، بلکه در طول عمر یک کشور و طول عمر هر انسانی مطرح است. به ویژه برای ما که کشوری مسلمان هستیم و آموزه‌های دینی داریم. امیرالمومنین (ع) می‌فرماید: قناعت، مالی است که انسان از آن ضرر نمی‌کند. قناعت هم به معنای کم مصرف کردن نیست، بلکه درست مصرف کردن است. استفاده بهینه را قناعت می‌گویند. ضرورت اصلاح الگوی مصرف در کشور، روشن‌تر از خورشید است و حتی معتقدم دیر به فکر آن افتاده‌ایم. با وجود این که ما از مجلس چهارم این مسأله را مطرح کردیم، اما ضرورت اصلاح الگوی مصرف به پشتیبانی قوی‌تری نیاز داشت که خوشبختانه با سخنان مقام معظم رهبری، کمبود این پشتیبانی برطرف شد.

وی در ادامه در خصوص موانع تحقق اصلاح الگوی مصرف در کشور تصریح کرد: مانع اصلی پیاده‌سازی و اجرای صحیح این الگو، دولت است، چراکه دستگاه‌های دولتی از صرفه‌جویی خوششان نمی‌آید. به عنوان مثال، در حال حاضر اگر به ساختمان‌های دستگاه‌های دولتی توجه کنید، چراغ تمام آنها تا صبح روشن است. مگر ما چراغ خانه خود را تا صبح روشن می‌گذاریم؟ اگر فصل زمستان به این ساختمان‌ها بروید، می‌بینید که پنجره‌ها را باز کرده‌اند. اگر بپرسید در این هوای سرد چرا پنجره‌ها را باز کردید می‌گویند اتاق گرم است. یعنی کارمندان دولت به جای خاموش کردن دستگاه‌های حرارتی، پنجره را باز می‌کنند و دلیل آن، این است که هزینه آن را از جیب خود پرداخت نمی‌کنند. پس علاوه بر یک مسأله اصلی که همان عدم باور اصلاح الگوی مصرف است، مانع اصلی را می‌توان در دستگاه‌های دولتی جست‌وجو کرد. این نماینده مجلس ادامه داد: اما در مقابل افراط‌های موجود در راستای مصرف، عده‌ای هم می‌خواهند تمام پیام رهبری را یکجا عمل کنند. این امر امکان‌پذیر نیست و نباید بلندپرواز بود. مطالب ایشان آتقدر وسیع بوده و حوزه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را در بر می‌گیرد که ما باید پله پله حرکت کنیم تا به نتیجه مطلوب برسیم.

خجیپور گفت: پیشنهاد من این است که ابتدا سه وزارتخانه نفت، نیرو و بازرگانی در مرکز انجام این اصلاحات قرار بگیرند. همچنین سه کمیسیون قوی از درون این هیأت و با استفاده از کارشناسان خبره مرکز پژوهش‌های مجلس تشکیل شود تا هم این کمیته‌ها از دریافت دیدگاه نمایندگان استفاده کنند و هم قوه مقننه کارهای مطالعاتی و کارشناسی را در این رابطه انجام دهد. به اعتقاد من تمام این کارها باید ظرف نهایتاً سه ماه انجام شود.

عضو کمیسیون اقتصادی مجلس ادامه داد: لازم است ابتدا وزارت نفت برای تعریف الگوی مصرف حامل‌های انرژی، وزارت نیرو برای تعریف الگوی مصرف در آب و برق با تعیین میزان مصرف خانوارها و وزارت بازرگانی برای تعریف الگوی مصرف نان و کالاهای دیگر، سیاست‌گذاری کنند. مشخص شود علاوه بر شیوه‌های صحیح و بهینه تولید و توزیع، هر خانوار چقدر مصرف دارد. وی افزود: در کنار دولت‌ها، مرکز پژوهش‌های مجلس هم این کمیته‌ها را برای دریافت دیدگاه نمایندگان تشکیل دهد تا قوه مقننه، کارهای مطالعاتی و کارشناسی را در این رابطه به انجام برساند. عضو کمیسیون اقتصادی مجلس ادامه داد: در نهایت لازم است این نظرات کارشناسی دولت و مجلس با هم تلفیق شود و نتیجه آن، توسط دولت در غالب لایحه به مجلس فرستاده شود تا مجلس آن را به قانون تبدیل کند. ضرورت قانون شدن نتیجه مطالعات هم در این است که اگر تبدیل به قانون شود، دیگر کسی نمی‌تواند تخلفی کند. وی در نهایت تصریح کرد، تنها در صورت تحقق چنین شرایطی است که ما پیام رهبری را درست دریافت کرده‌ایم و راهکار اجرایی مناسبی را برای آن انتخاب نموده‌ایم. ■